

EVANGELIKUS ÓRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP

A HAZAI NÉGY EVANGELIKUS EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik hetenként egy iven, a Hivatalos Közlemények, mint az Ev. Órálló melléklete, minden két hétben.

A kéziratot a szerkesztőhöz, a hirdetés szövegét és díját a kiadóhivatalba kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KOVÁCS SÁNDOR theol. akad. tanár
Pozsony, Konvent-utca 11. szám.

KIADÓHIVATAL:

HORNYÁNSZKY VIKTOR
hírlapkiadóhivatala, Budapest, V., Akadémia-u. 4.

A lap ára egész évre 8 kor., félévre 4 kor., negyedévre 2 k. A „Hivatalos Közlemények” melléklettel egész évre 10 kor., félévre 5 kor., negyedévre 2.50 kor. — A Hiv. Közl. a föllep nélkül egész évre 4 kor. — A Hiv. Közl.-t az anyaegyházak és felsőbbrendű iskolák ingyen kapják. Ara az Órálló megrendelőinek 2 kor., külön 4 kor.

TARTALOM: Olvasóinkhoz. — Két kérdés. *Dods Márk.* — Az 1848. évi XX. t.-c. és a protestáns autonómia. *Madár Mátyás.* — Missió. — Tárcsa: A XVIII. század protestáns történelméből. — Oktatásügy. — Külföldi krónika. A valdensokról. — Egyházi élet. — Irodalom. — Pályázat. — Szerkesztői üzenetek.

Olvasóinkhoz.

Fél esztendőnyi pálya van mögöttünk. Az Órálló körül seregett szép számú lelkes tábor a bizonyosság, hogy beköszöntünk széles rétegekben visszhangot keltett. Hogy a közszükségérzet hozta létre, hogy az egyházi közérdeknek szolgál, mely minden mellékes önző törekvést kizár hasábjainkról. Egyházunk újjászületését, új reformációját, a közelgő nagy harcra való fölfegyverzését hirdetjük minden sorunkkal; idegen szempontok teljes kiküszöbölését, hogy egyházunk hasonló legyen ahhoz az eszményi egyházhoz, a melyet az Embernek fia hozott a mennyből a földre.

Munkatársaink kiváló lelkes gárdája, a melyben egyházunk minden jeles író ereje helyet foglal, biztosíték arra, hogy olvasóinknak irodalmi színvonalon álló lelki táplálékkal szolgálunk. *Mindenféle befolyástól függetlenül, melléktekintetek szeplője nélkül járunk azon az úton, a melyet lelkiismeretünk szava számunkra kijelölt.* Egyházunkat szolgáljuk, nem magunkat.

A negyedfordulón e zászló számára hittel és bizalommal kérjük a közönség támogatását. A feltételek ismeretesek.

Új előfizetőinknek, — a meddig a készlet engedi, — az előző félévi példányokkal is szolgálunk.

A szerkesztőség és kiadóhivatal.

Két kérdés.

Jó azt meggondolni minden kor gyermekének, hogy nemcsak az a kérdés: vajjon hisznek-e a Krisztusban, hanem az is: vajjon Ő bízik-e bennök? Nemcsak az a kérdés, hogy felajánlják-e magukat neki, hanem az is: vajjon az ajánlat őszinte-e

annyira, hogy Ő bizalommal építhet reá? Mert a valódi bizalom mindig kölesönös. Ha azt akarjuk, hogy a Megváltó ránk bízsa legdrágább örökségét, saját Lelkét, akkor cserébe nem elég bizonytalan helyeslés, tétovázó közeledés, hanem járuljunk eléje föltétlen hittel s kövessük nyomdokait vonakodás nélkül, *még akkor is, midőn nem tudjuk hova vezet.*

(Ford.: Lukácsy Imre.)

Dods Márk.

Az 1848. évi XX. t.-c. és a protestáns autonómia.*

A kérdés lényege az akar lenni, hogyan egyeztethető össze az autonómiával az államségély, mert kétségtelen, hogy az igazi autonómia az volna, mely magán kívül nem szorul senkire. Az önállóság alapja az anyagi függetlenség, mivel az anyagi függéssel mindig vele jár bizonyos fokú alárendeltség. Az államségélyvel is együtt jár, még akkor is, ha az állam azt az egyháznak mint testületnek szabad rendelkezésre nyújtja; még inkább akkor, ha azt közvetlenül egyeseknek adja. Ezt az eddigi, meglehetősen csekély méretű államségélyek nyújtása után is tapasztalhattuk már.

S ez igen természetes. Az állam ha ad, követel is. Követeli nem csupán azt, hogy mi az adott segélyt úgy egyházi, mint közművelődési szempontból a haza felvirágoztatására, az állameszme megszilárdítására használjuk fel, hanem követeli a hatalma s tekintélye előtt való meghódolást is. Mert az államot nem csupán eszményi, a közjó előmozdítására irányuló cél vezeti, hanem hatalmi érdek is, hogy hatalmát, befolyását, lehetőleg minden téren az állam és egyház elválasztására törekvő irányzat kerekedik felül, segélyt nyújt, akkor ezzel saját hatalmi érdeke biztosítása tekintetéből viszont befolyást akar szerezni, a mit minden újabb segélynél meg is tett. Minden eddigi segély kisebb-nagyobb mértékben résütés volt az autonómia falán.

De a segélynyújtás feltételeiben nyíltan kifejezett résütéseknél még nagyobb ellensége az autonómiának

* Felolvasatott a győri egyházmegyei lelkészgyűlésén.

az elrejtett, az emberi gyarlóságban gyökeredző. Csak az anyagi érdektől ment tiszta hit zengedezi egész meggyőződéssel: „felemelem szemeimet az egekre“, mert az onnan várja az élet sötétségében a fényt, az önzetlen munka jutalmát. A földi érdekekkel telített hit, a milyen legtöbb van, szemeit inkább oda emeli, a honnan az anyagi érdek gyökeresebb kielégítését várhatja. Az államsegély sürgetése s elfogadása, az egyház szegénységének s az anyagi téren a szegénységgel együtt járó tehetetlenségnek bevállása. Ez a szegénység egyházunk elveinek magasztosságából nem von le semmit, de megbénít ezen elvekért való küzdelemben. Mig egyrészt azt látjuk, hogy a gazdag r. k. egyház szinte játszva szervezi védő és támadó seregeit, addig a mi egyházunk kezeit a legsürgősebb, legéletrevalóbb intézményeknél is, megbénítja az anyagi tehetetlenség. Már pedig a tehetetlenség látása nem hódít, inkább szálnalmat kelt s tehetetlenség mellett az autonomia nem biztosítja egyházunknak azt a tekintélyt és befolyást, mit elvei magasztosságánál fogva méltán követelhetne. Ezt a tekintélyt nem biztosítja az államsegély sem, sőt rontja. Mert önértet s tekintélyt csak az az erő szerez, mit az ember vagy valamely intézmény magából merit, a külső segély ezeknek legtöbbször inkább ellenkezőjét szüli. Így az államsegélynek az a veszedelme fenyeget, hogy gyenge oldalunk feltáráásával egyházunk tekintélyét rontja, gyengíti az összetartó erőt s elhidegíti legönérzetesebb tagjait. Már pedig az autonomia ereje abban van, ha az minden erőt, épen a legkiválóbbakat — képes egyesíteni s egyirányú munkásságra buzdítani. Ha az állami gyámkodás erősödésével lassan, észrevétlenül is az autonomia ezen összetartó erejének gyengülése jár, félni lehet annak benső elernyedésétől.

Midőn az 1848. XX. t.-c. végrehajtását sürgetjük, nem szabad *egyoldalúlag annak csak előnyeit tekinteniünk, hanem veszélyeivel is számot kell vetniünk s a kettőnek egybevetése s alapos megfontolása után állapítsuk meg eljárásunkat. Az eddig elmondottakból kiolvashatjuk most már a választ arra a kérdésre, hogy „mire kötelez egyházunk szelleme, multja s az autonomia az államsegélynek sürgetésénél?“*

Egyházunk szelleme az evangeliomi szellem vagyis a szabadság szelleme, értve ezt a szót annak legnemesebb értelmében, mint függetlenséget mindentől, mi az igazságra s tökéletességre törekvő lelket ezen törekvésében gátolhatná. Ezt a szellemet akarja egyházunk átültetni államba, családba s minden egyes hívének szívébe. A szabadságnak ez a szelleme korlátozást csak önmagától fogad el s ez az alapja, lényege az autonómiának. Tehát az autonomia minden egyes darabjának feláldozása, egyházunk szellemének megtagadása, ellenkezés önmagunkkal, pedig örök igazság, hogy „minden ház, mely önmagával ellenkezik, megromol“.

Egyházunk szelleme, mondhatnám léte, azt követeli tehát, hogy autonómiánkhoz a legvégsőig ragaszkodjunk. Az államsegélynek díja ne legyen az autonomia, mint egyházunk szellemének nélkülözhetetlen alapja. Autonómiánkkal önmagunkat adnánk oda, megszűnnénk evangeliomi egyház lenni s lennünk az államnak valami alárendelt közege. Az államsegélyhez kétségbevonhatlan jogunk van s arra épen az állam által iskoláinkkal szemben támasztott s folytonosan fokozódó követelmények, valamint hatásosabb belműködésünk miatt is tagadhatlanul égető szükségünk van. Benne vagyunk s bár egyházunk szelleme s multja a teljes anyagi függetlenséget parancsolná, a gyakorlati élet követelménye azt kívánja, hogy az államsegélynek még további kiterjesztését sürgessük. De annak sürgetésekor legyen előttünk

folytonosan a figyelmeztetés. (Gal. 5; 1.). „A szabadságban, melylyel minket a Krisztus megszabadított, álljatok meg“. A mi autonómiánk nekünk életető levegőnk s az állam azzal a haszonnal, mi reá az evangeliomi egyházi élet akadálytalan felvirágzásából visszaháramlik sokkal többet nyer, mint autonómiánk az államsegély árán megvásárolt romjaiból s ez által szabad szellemi működésünk megakasztásával. Inkább várjunk s nélkülözzünk, minthogy az 1848. XX. t.-cikk végrehajtásáért sokat áldozzunk.

Addig is, míg ez a belátás megéri, az autonomia legerősebb védelmét a rendezett pénzügyekben, *a céltudatos pénzügyi politikában látom*. Nincs sokunk s még ezt is sokszor szétforgácsoljuk. Van vagyongazdálkodási szabályrendeletünk több mint, kell, de nincs egyöntetű, céltudatos pénzügyi politikánk. Az egyházi pénzügyi politika sarkalatos elvének kellene lenni, hogy az egyház minden fillére az autonomia s az evang. szellem erősítésére fordíttassék. A függetlenséghez nem kell nagy vagyon, hanem jó beosztás s lemondani tudás sokszor igen kedves vágyainkról, sőt még életrevaló terveinkről is. Egyházunk multja azt mutatja, hogy igen sokról le tudott mondani, csak szabadságáról nem, soha. Ez a mult legyen tanítónk a jövő kiépítésében.

Madár Máttyás.

TÁRCA.

A XVIII. század protestáns történelméből.

Az elnyomás.

A legkegyetlenebb üldözők egyike gróf Erdődy György kamaraelnök volt, az egeri püspök testvére. Családja sohasem pártolt el a római hittől s benne lángolt az a buzgóság, hogy méltó legyen vallásos őseihez. A szatmári béke után megszerezte Galgócot, mely valamikor a Thurzóké volt s abban az időben a lutheránusok egyik fészke. Erdődy nem tűrte tovább az evangélikusokat birtokain. Tisztartója 1723 húsvétját tűzte ki a jobbágyoknak az áttérés végső határnapjául. Nehányan a nyílt összeütközést, a kihirdetett ítéletnapját el akarták kerülni, eladták házukat, földjüket, hogy más vidékre költözzenek. Az uradalom ezt nem engedte meg s egy katolikus embert a megvásárolt ház visszaadására kényszerített. Az áttérők csak elvétele jelentkeztek és pedig a lakosság alja. Végre április 7-én reggel összehívták az állhatatosakat s tudtukra adták, hogy ha délután 3 óráig át nem térnek, minden vagyonukat hátra hagyva el kell vándorolniok. Másnap fegyveres katonák jártak házról-házra, összefogdosták az ellenszegülőket és a vár tömlőcébe zárták. A rabok egy részét a kínzás, fenyegetés, a családjuk jövőjén érzett aggodalom megtántorította. A másik részét, mint cégéres gonosztevőt elűzték. Egy-kettő éjten-éjjel visszalopózott házához, hogy holmiját a prédától megmentse; az órálló katonák tolvaj s fosztogató gyanánt bántak vele, pörére vetköztették, ütötték s börtönbe hurcolták. A hatalmas tisztartó kemény büntetést szánt a fejes parasztoknak; nagy esre-hítre adott nekik huszonnégy órányi időt megfontolásra. A legtöbben megszöktek s vagyon nélkül a puszta élet birtokában nyugalmasabb vidékre bujdosak. A egyes házaspárokat jogtalanul elválasztották s a lutheránus félnek azonnal el kellett Galgóceről költöznie. A hatalmas földesúr köze-

leben a protestáns kisnemesség is szenvedett. Megnehezítették templomba járását s vagyoniilag is károsították, mert kizárták a közlegelő használatából. Így pusztult el a virágzó galgóci egyház, a melynek egy időben gymnasiuma is volt.

Hasonló sorsra jutott az Erdődyek másik birtoka, Algyő vagy Gyevi, Csongrád megyében, Szeged szomszédságában. Valami Bezúr nevű tisztartó, a ki a jobbágyok sanyargatása miatt több ízben megyei vizsgálat alatt volt, tavaszféllel, aratás előtt kihajtotta a birtokból a református lakosokat. A vallásukhoz ragaszkodó derék gyeviek dereglyékre szállva Vásárhelyre eveztek s pünkösöd harmadik napján kötöttek ki a Hód tavánál. Károlyi Ferenc gróf az egész bujdosó ekléziát befogadta. Az elűzöttek Algyőn hagyott holmijukért soha egy fillérnyi kártérítést sem kaptak. Megrázó drámai részletekben fölöttébb gazdag a rádi ref. egyház pusztulásának története, a melyet utolsó papjának, Szecsei Istvánnak a zayugróci levéltárban fenmaradt följegyzéseiből ismerünk.

A katolikus egyháziak majdnem kivétel nélkül a legkíméletlenebb üldözöttek voltak, de mégis legtöbbet ártott a pécsi, veszprémi (Sorger és Bíró) püspökség, a kalocsai érsekség, de legfőképp Althan váci püspök, a ki a protestánst és a magyart egyenlő szenvedélylyel gyűlölte. A pestmegyei erőszakosságok legkiáltóbb része az ő nevéhez fűződik. A hová hatalma elért, ott irgalmat nem ismert. Hosszú püspökösödése alatt a váci egyházmegyének mintegy sajátosságává és hagyományává edződött a könyörtelen elnyomás. Néhol, mint p. o. Cegléden valami módon ellentállásra ingerelték az evangélikusokat s akkor az ellenállás, hatóságsértés vétkéért büntetéképen vették el a templomot. Így történt Erdélyben, Buzás-Bessenyőn is, bár itt később az egyház hosszadalmas könyörgés után megint hozzájutott templomához. Jászberényben az szolgált ürügy gyanánt, hogy a kecskeméti esperes egy asszesszorával meglátogatta a nehéz ostor alatt csüggedő nyáját. Mindenöket elvették s az imaházban talált két énekeskönyveket fejszéssel vagdalták szét. A Károly-féle rendelet megjelenése után a templomfoglalás mintegy a királyi akarat végrehajtásának látszott. Abban a tizenegy vármegyében, a hol 2—2 articularis helyet jelölt ki a protestánsok számára az 1681-iki törvény, a becikkelyezett két templomon kívül valamennyit elszedték és pedig az uralkodó feltétlen helyeslésével. Így 1732-ben Vas megyében 40 egyház semmisült meg, a soproni, nyitrai, pozsonyi, trencsényi egyházak szintűgy jártak. Sáros 172 evangélikus templomából III. Károly halála évében csak 13 (tizenhárom) volt meg. Mária Terézia „enyhébb” korszakában is 192 templom esett áldozatul az üldözőknek. Az a falu, a mely nem tudta igazolni, hogy 1681-ben temploma és nyilvános szabad vallásgyakorlata volt, hasztalan állt ellent vagy folyamodott. A király, ha egy sérelem tudomására jutott, elrendelte az ügy megvizsgálását. Ez a vizsgálat azonban rendszerint sok huzavonával járt, esztendőkön át tartott és pártos, elfogult tisztviselők vezették. Több helyütt, mint p. o. a somogy megyei Csepelen, a jóra való katolikus nép tett bizonyosságot a protestánsok igaza mellett és saját papjai ellen. Mivel ilyen módon a templom régisége a tanuvallomásokból kiderült, más ürügybe kapaszkodtak; hogy a csepeliek legfelsőbb engedély nélkül javították és bővítették templomukat. Annyi volt belőle igaz, hogy 16 karót a templom falában tőben elrothadt karók mellé földbe ástak, azokat a meggyengült karókhöz szegezték, az alját sárral becsapkodták és föllebb is, a hol a sár lehullott, besározták. Ez alapon a vád igaznak találtatott és a templom elvételét. Volt azonban másféle foglalás

is. Veszprém városának, 1681-ben, mint véghelynek a benne őrségül tartott katonák kedvéért szabad vallásgyakorlatot engedett az országgyűlés. 1717-ben Volkra püspök, arra hivatkozva, hogy Veszprém nem végvár többé s a beléhelyezett őrségnek nincs szüksége protestáns papra, elfoglalja a reformátusok szép új kőtemplomát tornyostul, harangostul s elűzi onnan Hodosi Sámuel superintendenst. Ez az ügy a királyi kancelláriához is fölkerült, de helyben hagyta a püspök intézkedését. Veszprém példájára s ugyanazon okkal Eszterházy Ferenc elveszi a pápai kálvinisták templomát, Tataét, elfoglalják Léva s majd jóval később Győr templomait. Oly megyékben, a hol a protestánság túlnyomó többségben van, az üldözö kéz ütése nem érzik annyira. Összetartanak s övék a hatalom. A katolikus papság panaszai szerint Tornában, Gömörben büntetlenül marad az eretnecség vétké. Máshol azonban annál szertelenebb és kihívóbb az üldözés. A plébánosok, kisbirtokú nemesek, a hol tehetik, utánozzák a nagyurakat az erőszakosságban. A legcsekélyebb kockázattal sem jár, sőt érdemet szerezni vele. Nagy-Kesziben az átvonuló búcsújáró nép, mivel nem harangoztak eléjük, a kalauzokodó plébános biztatására nekitámadt a kálvinista toronynak, meghúzta a harangokat s a midőn a faluból kiért, felgyújtotta. Sem a plébánosnak, sem egyetlen támadónak egy árva hajszála sem görbült meg. A kőtemplomok elvétele után az olcsó, egy-két csapással szétüthető fa-, sövény- és vályogtemplomokra szorult a szegény, agyongyötört, de hitéhez hű protestáns nép, kivált Somogyban és Baranyában. Annyi zaklatás nem tudta vele megúratni apái vallását. Imádkozó buzgóságát, éneklő kedvét e sok, évtizedeken át tartó üldözés nevelte nagyra; az egyszerű falak közt s valamely presbyter hátulsó kamrájában ép úgy tudtak épülni, mint mások a fényes művészi stílus, faragott kövekből rakott templomokban.

A templomfoglalók nem csak templomától, hanem lelki tanítójától is meg akarták fosztani a gyülekezeteket. Érezték, hogy ha a prédikátor hívei közt marad, azok hallhatják tanítását, enyhülhetnek vigasztalásain, ápolhatják szívökben a jobb idők reményét, csupán egy kőrakást hódítottak meg s a nép szívéből egy zugot sem mondhatnak a magukénak. A kegyelmesebb indulatú földesúr megelégedett a templom elvételevel, sőt itt-ott kárpótlást adott érte, vagy telket ajánlott újabbnak építésére. Az engesztelhetetlenek azonban a nyáj szétesztelésére törekedtek s a pásztort nem túrték meg juhái között. Althan a váci egyházmegye területén lakó prédikátoroktól reverzálist esikart ki, hogy az ő megyéjében többé nem viselnek lelkitanítói hivatalt, csakúgy, mint Szelepcsényi korában. A pesti vallásügyi bizottságban ezt nem csak nem tagadta, sőt a kényszer alkalmazásának vallási téren való jogosságát bizonyította. Hiszen — úgymond — Pál apostol is kényszerítésnek engedett, a mikor megtért. A prédikátornak a parancs vétele után a legtöbbször csak egy hálást sem engedtek házában, a jászberényi tanítónak bekességes ebédjét sem várhatták meg. Az alsó-némedi pap, a kinek felesége épen gyermekágyat feküdt, különös kegyelemképen kapott zimankós téli időn nyolc napi halasztást. Hasonló lelketlen szigorúsággal büntették azokat, a kik a prédikátor elűzése után más falvakba jártak istentiszteletra s ezzel mintegy a közjök rendelt plébános lelki szolgálatát megvetették Kosdon fejenként 12 rhénusi forint, Veres egyháza 6 forint, Szadán 12 forint volt az ilyen bűn váltása. A szadaiak közül egy szegény ember nem tudta lefizetni a reá rótt büntetést, Vácra vitték s ott heteken át dolgoztatva leszolgáltatták vele. Mig odajárt, gazdasági eszközeit, kenyérkereső szerszámát elszedték. Har-

tyánban 100 botütés érte, a ki más faluba járt prédikációra. Kis-Szentmiklóson ugyanezen vétékért három református embert nyakánál fogva oszlophoz kötve pellengére állítottak. A győri püspök tisztjei a himodi (Rábaköz) jobbágyok közül két embert pórásra kötve vezettettek el Reminiscere vasárnapján az articularis vadosfai templom előtt.

A templomától és lelki tanítójától megfosztott protestáns falvak lakói a földesúr intézkedése, de a királyi rendeletek szerint is a kiküldött plébános gondviselése alá tartoztak. Hozzá kellett járniok misére, prédikációra; az keresztelte gyermekeiket, temette halottaikat. Természetesen neki járt az egykori prédikátor jövedelme, még pedig nem csupán a stóla, hanem a törzsjavadalom is. Némelyik községben a foglalás után sem igen akadt egy-két megrettent vagy ígéretekkel lekenyerezett emberen kívül több katolikus hívő; a plébánost tehát a protestánsok tartották el, ép úgy, mint a szegény földhöz ragadt ired az anglikán papokat. Néhol a szorongatott protestánsok egységet kötöttek a plébánossal. mint pl. Jászkiséren, a hol a békesség kedvéért minden javadalmat megajánlottak, de kijelentették, hogy prédikációjára nem járnak. A hol a lakosok ellene szegültek, ott a földesúr vagy a vármegye végrehajtotta a plébános követelését. Szent-Mártonkátán a reformátusok már a templomfoglaláskor 200 forintot fizettek s előljáróikat 200 botütésre ítélték az ellenállásért. Ez azonban nem tudta megtörni állhatatosságukat. A nagykátai plébános új filiájából jó ideig semmi jövedelmet sem húzott. Végre két kátai embert a váci vásáron elfogatott s a pest-megyei börtönben addig „maceráltatott“, míg magukat írásban nem kötelezték, hogy a plébánost kielégítik. A község nyájából 44 darab marhát szakítottak ki zálog fejében s a plébános maga házról-házra járt adósaitól zálogot szedni. Végre a sok sanyargatást megúnván ők is kiegyeztek plébánosukkal, a stóla eltörlése fejében megajánlottak készpénzül 30 Rh. forintot, 35 kila búzát, 3 öl fát, 6 itce vaját, 4 szekér szénát, 60 font sót, egy ölö sertést szalonnának, 10 font faggyút. Azonban ezzel nem szabadultak meg az újabb anyagi terhektől. Már öt év múlva, 1743-ban megint fizetették velük a búsás stólat. A váci püspök és a megye a Károly-féle rendeltetve hivatkozva elrendelte és végre is hajtotta a stóla-fizetést, noha a felsorolt járulékokkal megváltották. A szentbenedeki plébános javadalmazására a kalocsai érsekség a következő terheket vetette ki a parochiájához tartozó szentbenedeki és uszódi helvét hitű lakosokra: minden pár után évenként 50 dénárt, egy pozsonyi mérő búzát, egy negyed tavaszit, fél pár után a felét; a szentbenedekiek és uszódiak adnak 1—1 ártányt, vagy váltóságába 6 Rh. forintot; 1—1 veder bort, 6—6 bödön túrot, gyertyának 50 font faggyút, 3—3 jól megrakott szekér szénát, 12—12 jó szekér tűzifát (összesen 24). A beszédet a községi bírák és notáriusok kötelességévé tette. Előfordult az is, hogy a plébános a protestáns anyaegyházak tagjaitól is követelt javadalmat. 1744-ben Dálnoki Márton bonyhádi prédikátor panaszolja a superintendenciának, hogy híveit az odaváló plébános exekutorokkal abajgatja, a kik lövöldözésekkel rémitgetik, ablakaikat beverik, élelmöket, borukat elprédálják, rajtuk élösködnek, a míg a plébánost ki nem elégitik.

Általános, bár vidékenként különböző súlyú teher volt a plébánosok alárendelt protestánsokon a stóla-fizetés, mely jobbára meghaladta a prédikátorok stólaít. A Károly-féle rendelet harmadik pontja szerint a plébános akkora stólat szed a meghódoltatott protestánsoktól, miot saját híveitől. A váci egyházmegye 1718-iki szabályzatában a következő adatokat találjuk: esketéstől 50

denár s a külsőtől szabad stóla egészen egy császári tallérig, ha csak nem nagyon vagyonosak; az új férjhezmentek bevezetésétől egy kendőcske, egy pecsenye vagy kakas, egy ital, a milyennel a vendégek élnek: a kereszteléstől egy kenyér és egy kakas, úgyszintén az avatástól is; egyszerű temetésért 50 denár, ha szentbeszéd is van mise nélkül 1 frt. Összehasonlítás kedvéért közöljük a kúntaplócai evang. prédikátor palástdíjait: hiteztetéstől 24 pénz, avatástól egy keszkenő és 24 pénz, kereszteléstől 24 pénz és tyúk, halott felett való prédikációtól 1 frt, énekszótól 24 denár. E tételek közül egyet-kettőt 1756-ban felemeltek vagy megtoldtak. Egyes dunántúli jobbágyfalvakban ennél jóval alacsonyab stólaik is voltak. A fent közölt szabályzatból nyilvánvaló, hogy a plébános önkényét a stólaszedésben alig korlátozta valami. A külső vagyonos családok busás összegeket fizettek stóla fejében. Az ifjú lutheránus Rudnay László temetésekor, noha Cinkotán saját vallása szerint temették el, 1724-ben 103 frt 38 krt szedett az illetékes plébános.

(Folyt. köv.)

MISSIÓ.

Missiói ünnepek Budapesten. A Magyar Evang. Ker. Missiói Szövetség évi ünnepélye alkalmából szép missiói ünnepek voltak a fővárosban. Május 31-én este 1/8 órák a kálvintéri ref. templomban tartott missiói istentiszteleten nagy számmal vett részt úgy az ev., mint az ev. ref. közönség. *Kováts Lajos* megható imája után *Krausz Gusztáv* tanár vezetésével az „Acélhang“ daloskör áhitatot keltő éneke következett. Az istentisztelet központja *Kutas Bálint* törökszentmiklósi ref. lelkész prédikációja volt, melyet lelkesen s kedves modorban a „legeltesd az én juhaimat“ alapigék felett tartott. Az „Acélhang“ éneke és közének fejezte be a lélekemelő ünnepélyt.

Másnap, áldozó csüttörtökön, d. u. 4 órák a holdutcai iskola kertjében a szövetség évi közgyűlését tartotta. Dr. *Lászlófalvi Eördögh Árpád* elnök (Nagybeacskek) érdekes megnyitóbeszédében különösen azon felfogás ellen tiltakozott, mintha az orosz-japán háború s a herreróknak a németek elleni küzdelme a pogányság és keresztényiség harca volna, kifejtette továbbá helyes felfogással, hogy itthon is sok a baj s nem is arról van szó, hogy a magyar protestantismus minden erejével most már a külmissióra vesse magát, hanem hassa át idehaza hatalmas belmissiói tűz, de ebből jusson néhány szikra a szegény pogányoknak is, . . . Dr. *Fleischer Gyula* titkári jelentésében vázolta az egylet mult évi működését, mely a missió ügyének szóval és írásban való terjesztéséből állott. A missiói iratok és gyűlések bizonyára sok helyen jó hatással voltak. A szövetség egyik tagja *Nagy (Kunst) Verona* 1904. okt. 31-én Kinába, működése helyére érkezett, Changtsa városában telepedett meg és mint az első magyar prot. női hiteztető kínai nők körében tevékenykedik. *Dabi Gyula* és *Simon Géza* missiói növendékek folytatták tanulmányaikat. *Mazsár János*, ki a lipesei missiói intézetben tanult, aug. 19-én Drezdában meghalt s így a missiói szózat elejét teljesíthette csak, elment, de céljához nem érhetett. E nagytehetségű és buzgó ifjú emlékét a magyar missió barátai örökké meg fogják őrizni. Az egylet zsidó deákok részére is tartott gyűléseket az ó- és újszövetség összehasonlítása céljából s hogy a zsidók is elismerjék Jézusban az ő Megváltójukat. Végül jelentette a titkár, hogy 2 év küzdelme után a kormány jóváhagyta az egylet alap-

szabályait, a miért köszönetet fejez ki gr. Tisza István miniszterelnöknek és Zsilinszky Mihály államtitkárnak, kiknek az egylet e tekintetben sokat köszönhet. Immár a magyar protestáns misszió munkának törvényes alapja van. A múlt év jelszava a zsoltár igéi voltak: „Legyünk csendességben az Úrnál és várjuk őt“, a jövő év jelszava legyen Aggeus próféta szavai: „Munkálkodjatok, mert én veletek vagyok, ezt mondja a seregek Ura“. Azután *Szabadi Adolf* terjesztette elő pénztári jelentését, melyből kitűnt, hogy a múlt évi deficit csökkent ugyan, de nem szűnt meg. Az egylet jövedelmét kizárólag misszió célokra fordítja, de a közönség köréből csak az egész szegények támogatták, míg a társadalom vezető körei erkölcsi buzdítást inkább, de anyagi támogatást nem nyújtottak. A közgyűlés, miután a felmentvényeket megadta, a tisztviselőket újból megválasztván, ének és ima után véget ért.

Közgyűlés után dús szeretetvendégség várta a megjelenteket. Minthogy egyes fővárosi kereskedők sokfelét ingyen adtak, a belépőjegyekből jövedelem is folyt be az egylet céljaira, A rendezésről hölgybizottság gondoskodott, élén *Kravarik Emilia* kisasszony. Étkezés után az udvarban folytatódott az ünnepély, *Szabó Aladár*, *Kovács Lajos* és *Webster Jakab* lelkészek beszédeket mondtak. *Piros Irén*, *Kövy Árpád* és *Barsi Margitka* szavallatukkal, a ref. theologusok *Losonczy Lajos* vezetésével s a kőbányai zenekar *Horváth Dezső* vezetésével zenéjükkel gyönyörködtették a hallgatókat.

Már alkonyodott, midőn a harmonium kíséret mellett *Csürös Sándor* tárogaton elfújta Luther diadalénekét: „Erős várunk az Úristen“. *Végh Mihály* (Dunavecse) imája után a közönség felállt s megindulva énekelte el az „Isten áldd meg a magyart“. Mindenki azzal a benyomással távozott, hogy ily szép és lélekemelő ünnepély csak jó s igaz ügy körül látható s remélhető, hogy a protestáns nem annyira lelkészeknek, mint inkább a világi ifjúságnak, melynek körében ev. reformátusok és evangélikusok körülbelül egyenlő számmal vesznek részt, e kicsiny munkája, mely ma még csak mustármag, holnap s holnapután terebélyes fává fog növekedni.

Az ausztriai protestáns mozgalom hat évi statisztikája. A „Konzervativen Korrespondenz“ egy értesülése szerint közli a munkásságot, a mit az evangélikus egyház Ausztriában a „Los von Rom“ mozgalom előmozdítására 1904-ben tett. Csehországban 1898 óta 33 templomot és 11 imaházat, Sziléziában 5 templomot, Alsó-Ausztriában 5 templomot és 1 imaházat, Steierországban 5 templomot és 4 imaházat, Galiciában 9 templomot és 3 imaházat, Ausztria többi részeiben pedig 8 templomot és 6 imaházat, összesen tehát 68 templomot és 25 imaházat állítottak fel újonnan. A szervezett „Los von Rom“ mozgalom megindulása óta Ausztriában 33,476 lélek tért át az evangélikus vallásra, még pedig:

1899	6385 lélek
1900	5058 „
1901	6299 „
1902	4249 „
1903	4056 „
1904	3982 „

Ebből a volt katolikusok száma 29,330, míg a hátralevő részt a többi vallások adják ki. Ez által a protestánsok száma a Lajthán túl átlépte a félmilliót. A mozgalomban a jelentés szerint visszaesésről szó sem lehet. Mert ha félévenként tekintjük is az evangélikusok szaporodását a következőket látjuk: 1898 első felében a szaporodás 656, 1903. év első felében pedig 2334, a második felében 2173, az 1904. év első felében 2263,

a második felében 2099 a szaporodás. Természetesen a katolikus egyház kebelébe is áttértek még pedig: 1899. 675, 1900. 705, 1901. 830, 1902. 937, 1903. szintén 937, és 1904: 1008 tehát összesen ezen időszakban 4062. Az áttérési mozgalom főfészke volt Csehország, a hol 1898-tól 1904. év végéig mintegy 15,000 lélek tért át az evangélikus vallásra. A kis Leitmeritzben az 1890-es népszámláláskor a protestánsok 25,391 lelket számláltak, míg a legutóbbi 1900-as számláláskor 31 ezer 850 volt a protestánsok száma, tehát 1898—1904-ig terjedő időközben a katolikusok 10,111 lelket vesztek. 1898-ban volt itt 23 evangélikus templom, 18 lelkészség, 28 esperes és alesperes, 48 helység, a hol rendes istentisztelet van és 28 helység, a hol csak vallásoktatást adtak. Ma itt 56 templom, 11 imaház 50-nél több lelkészség van, mintegy 60 lelkészszel, azonkívül van 150 helység, a hol rendes istentisztelet van és még több helység a hol vallásoktatást adnak. Steierországban ugyancsak megkétszereződött a lelkészek és templomok száma. A cseh protestánsok a „konstanzi unióban“ az evangélikus szövetségnek egy testvéregyesületét szándékozzák megalakítani. Az átlépések legnagyobb száma a nagyvárosokra esik eszerint: 1904-ben Laibachban 42, Karlitzban 53, Duxban 65, Triesztben 67, Klagenfurtban 72, Reichenbergben 81, Aussig 85, Karlsbadban 93, Komotauban 115, Ganblonban 158, Grazban 241, Teplice-Turnban 406 volt az áttértek száma. 1902—1904 az áttértek száma Salzburgban 194, Brünnben 231, Marburgban 221 volt. Komotauban 1899-től kezdve az áttértek száma 1133-ról 2128-ra emelkedett föl, Turnban 1898-ban 50 volt a protestánsok száma, 1904-ben már 2200-ra növekedett fel. Szabban ezen időközben 260-ról 1060-ra növekedett. Wien-ben az utolsó 7 év alatt 7262 személy tért át az evangélikus vallásra. Az ó-katolikus egyház 1898—1904-ig 11,600 hívőt nyert; ma 22,000 hívőinek száma. Miután a testvér-egyházak, a neomaniták, methodisták és „a szabad reformátusok“ egyháza is növekedett áttértek által, a jelentés az áttértek összes számát a „Romától mentes“ egyházba 45,000-re teszi.

OKTATÁSÜGY.

Berzeviczy Albert. A magyar közoktatásügy éléről a Tisza-miniszteriummal Berzeviczy Albert kultuszminiszter is távozott. Nagy műveltségű, széles látású ember, a ki lelkében a tudós alaposságát, a philosophus fennszárnyaló gondolkodását s az igazi munkás lelkiismeretes buzgóságát egyesítette. Eötvös József óta ő az első miniszterünk, a ki egyúttal elismert és tisztelt író. Itáliája, valamint beszédeinek és tanulmányainak a tavaszon megjelent két kötete irodalmunk legszebb terméséből való s szerzőjüknek tudományos mélységéről, valamint művelt finom ízléséről s formaérzékéről egyformán bizonyosságot tesz. Nincs egy sora, mely a művészet s a szép iránti fenséges olthatatlan szerelmét ne lehelné vagy pusztán szépen csengő voltaért lett volna írva. A miniszterium az ő keze alatt öntudatos célokat követő közművelődési miniszteriummá kezdett átalakulni. A jövődönök mély barázdát hasított. Bár népiskolai eszményével nem értetünk mindenben egyet, csak sajnálhatjuk távozását. Öszinte fájdalom fog el mindig, ha egy isten kegyelméből való munkást a neki teremtett eke mellől távozni látunk. Berzeviczynek programjában volt az egyetemi prot. theologiai facultás felállítása is, a mely most megint a bizonytalan, elérhetetlen jövőbe hanyatlott vissza. Nyoma azonban miniszterség nélkül is megmarad történelmünkben.

Új evang. főgymnasium. Oktatásügyünk öröndetes fejlődését bizonyítja, hogy főgymnasiumaink száma egygyel ismét emelkedik. A dunántúli egyházkerület iskolai nagybizottsága Sopronban a múlt héten Gyurátz Ferenc püspök és Ihász Lajos felügyelő elnöklésével tartott ülésén jóváhagyta a bonyhádi evangélikus algymnasiumnak főgymnasiummá való átalakítását. E célra Bonyhád község 4000 korona, a bonyhádi takarékpénztár 1000 korona és a bonyhádi segélyegylet 1000 korona évi hozzájárulást ajánlottak fel, a különböző körökben végzett gyűjtés pedig 51,718 koronát eredményezett. Bonyhád nagyközség lakóinak áldozatkészségeért a bizottság köszönetet mondott. Az új főgymnasium a tolna-baranyasomogyi népes egyházmegyére támaszkodik (35 anya-, 33 leányegyház, 55,000 lélek), ha azonban a baja-báttaszéki dunahid és vasúti vonal elkészül, a nagy Bácskának is Bonyhád lesz a legközelebb eső evang. középiskolája s így neki szép jövőt jósolunk. Az iskola székhelye eredetileg Sárszentlőrinc volt, kebelén tanult Petőfi is egy évig s innen kelt szárnyra Lehr Albert s Lőrinczi (Lehr) Zsigmond, evang. egyházunk e két büszkesége.

Talán nem lesz érdektelen, ha ez alkalommal közöljük, hogy gymnasiumaink a következőképen oszlanak el: A bányakerületben van 3 fő- (Budapest, Szarvas, Békés-Csaba) és 2 algymnasium (Aszód, Besztercebánya); a dunáninneniben 2 főgymnasium (Pozsony és Selmecbánya); a dunántúliban 2 fő- (Sopron, Felsőölvő), 1 algymn. (Bonyhád); a tiszaiiban 6 főgymnasium (Eperjes, Igló, Késmárk, Rozsnyó, Nyiregyháza, Rimaszombat). Ezenkívül az erdélyi szászok intézetei. Legtöbb iskolája van a tiszai kerületnek, ámbar földrajzilag véve meglehetősen szeszélyes és aránytalan elhelyezkedéssel.

Tanárválasztások. Eperjesen a gyakorlati teológia most szervezett tanszékére a ker. pártfogóság pályázat kizárásával *Draskóczy Lajos* lelkészt választotta meg rendkívüli tanárral. — Sopronban pedig a főgymnasiumhoz *Rosta Ferencet* választották meg rendes tanárrá. Rostával együtt a soproni gymnasiumnak négy oly tanára van, a ki teológiát is végzett, felszentelt lelkész. Az ötödik a vallástanár. A megválasztottakban egyházunk jó erőkre tett szert s székfoglalásukat testvéri szívünk örömeivel üdvözöljük.

KÜLFÖLDI KRÓNKA.

A valdensekről.

Közlő: *Dunántúli.*

(Befejezés.)

A Genfben vándorolt valdensek egy darabig meg is maradtak a városban, de nemsokára legyőzhetetlen honvágy fogta el szívüket, a minnek befolyása alatt elhatározták, hogy minden eshetőségre készen, visszatérnek szülőföldjükhöz. Sok buzgó imádsággal és tanácskozással felkészülten útnak is indult egy 800 főből álló csapat a hősies Arnaud Henrik vezetése alatt, a ki lelkész és hadvezér volt egy személyben, s emberfeletti küzdelem árán, átvette őket a hegyeken a valdensek völgyeibe, a hova 1689 augusztus 25-én vasárnap érkeztek meg. Az ősi honba jutott kis csapat Sibaudnál esküt tett arra, hogy a valdensis zászlót hűtelenül el nem hagyja. Ezt az esküt azonban sok vérrel kellett megpecsételni, mert a régi ellen régi tüzzel tört ellenük. Egy alkalommal a balsillei sziklavárba szorultak, s itt tartották fenn magukat egy egész télen keresztül. Az isteni gondviselés e törből is kiszabadította őket. Jóllehet az ellen-

ség még éjjel is őrtüzekkel világította be a közelben levő ösvényeket, nehogy a sziklavárba szorultak elmenekülhessenek: eljött a menekvés órája.

A mikor tán nem is várták, sűrű köd szállott alá a völgybe s ennek homályában, mintegy az Úr pajzsa alatt, az egész kis valdensis csapat alakúszott a szakadékokon, s mire az ellenség régi rejtekökre tört, már csak elhagyott kunyhóikat találta meg. A valdensek ezután sok bujdoklás után Pra del Toroba értek, a hol nagy csodálkozásukra a savoyai herceg küldötteire találtak, a kik ez egyszer békés szándékkal közeledtek hozzájuk. Savoyától nem kellett tehát félniük, de a pápai edictumok ezután is támadták őket.

Némileg javult a valdensek anyagi helyzete az által, hogy Angolországból és Hollandiából pénzsegélyt kaptak, a minnek felhasználásával iskolákat fentartottak. Nagy lelki hasznukra volt továbbá az apostoli kegyességű, genfi származású Neffnek közöttük 1808 történt megjelenése, a kinek buzdító szavai új lelket öntöttek a már-már hanyatlásnak indult valdensekbe. Később egy angol lelkész, névszerint Gilly Vilmos nézett el hozzájuk és igen sokat tett a végből, hogy a valdensek teológiát és középiskolát, továbbá kórházat állíthassanak.

A gondviselés támasztotta pártfogók közül legérdekesebb Beckwith angol tábornok. Ennek a férfiúnak a waterlooi csatában egyik lábát ellőtték. Így került a kórházba. Itt unalmából a Szentírást olvasgatta, s olvasmányának befolyása alatt Istenhez tért. Egy alkalommal Beckwith Wellingtonnal akart beszélni, s ennek előszobájában került kezébe a fentemlített Gilly könyve, a mely a valdensekről szólt. Beckwith tábornokot ez a könyv annyira meghatotta, hogy ez időtől kezdve életét egészen a valdenseknek szentelte. Elment a piemonti hegyek közé s ott élt a valdensek közt késő haláláig s még megérhette azt az örömet is, hogy 1848-ban a valdensek ellen kiadott mindenféle intézkedést eltörölték.

A szabadság beköszöntével a valdensek mindjárt megkezdték missiói munkájukat, Turinban állították fel az első missiói állomást. A Brit Biblia-Társaság segítségükre sietett, s az ötvenes években Észak-Olaszországban 85,000 bibliát adott el.

A Turinban megkezdett missiói munka idők folytán terebélyes szervezetté lőn. Ma már Olaszországban 47 valdensis anyaegyházközség és 67 missiói egyházközség van, ezenkívül az evangelisták igen sok más helyet is bejárnak, ama tiszta mag vetőiképen.

A felszentelt lelkészek száma 51, az evangelisták, ténitők, kolportörök és Bibliafelolvasóké 90. A templomba rendszeren járók száma 9020, az alkalomadtán járóké 88.169. Úrvacsorával a múlt évben éltek 6555-en; a valdensekhez tértek száma a múlt évben 832 volt. Van 56 elemi iskolájuk, s ezekben 2181 tanuló, 54 vasárnapi iskolájukba 3647 gyermek jár.

Firenze városában van egy virágzó valdensis teológiai akadémia, a melynek helyisége valaha Galviati bíboros palotája volt. Főbb tanárok itt Luzzi és Bosio. Van három gymnasiumuk 15 tanárral, 38 ifjúsági egyesületük, 3 kórházuk, 5 árvaházuk. A valdensek missiói munkássága évenként 168,000 forintba kerül. Ez összegnek kisebb része maguktól a valdensektől kerül ki (átlag évi 72,000 frt), nagyobb része pedig az angol és skót hitrokonok adakozásából. A magyar református teológusok előtt is kedves emlékű Blaikie edinburghi theol. tanár egy alkalommal egymaga 72,000 forintot gyűjtött s adott át a valdensek támogatására.

Nem lesz érdektelen, ha felemlitem, hogy a drót nélkül való táviratozás feltalálója, Marconi is valdensis család szülötte és ma is hithű gyermeke, továbbá, hogy

nagynevű hazánkfíának, Kossuth Lajosnak turini vég-tisztességtétele alkalmával a valdensis lelkész fungált.

A valdensék főbb egyházai a következő városokban találhatók: Torre Pellice, Augroguia, Bobbio, Massello, Perrero, Pinerolo, Pomazetto, Prali, Pramollo, Prarostino, Rodoretto, Rora, San Germano, San Giovanni, Luserna, Torino, Roma, Firenze, Aosta, Ivrea, Casele, San Remo, Genova, Milano, Como, Brescia, Mantova, Verona, Venezia, Treviso, Udine, Lucca, Pisa, Livorno, Napoli, Ancona, Chieti, Bari, Taranto, Messina, Catania, Siracusa, Rieti, Palermo, Nizza. Tehát Olaszország valamennyi nagyobb városát megszállták már.

A midőn a valdensekről szóló ismertetésünket be-zárjuk, őszinte szívvel kívánjuk, hogy ez a nagyra-hivatott és immár nagy munkát végzett evangyéliomi felekezeten nyugodjék Istennek teljes áldása.

EGYHÁZI ÉLET.

A horvát-szlavon egyházmegye gyűlése. Szokatlan nagy számban gyülekeztek össze a horvát-szlavonországi egyházmegye küldöttjei f. hó 20-án Vinkovcén esperességi gyűlésre. A gyámintézeti istentisztelet után a szamaritánusi munkáról volt szó. Nagy a szükség az egyházmegyében, hiszen legtöbbször missiói gyülekezetekből áll, a melyek egytől-egyig segélyre szorulnak. Örven-detes, hogy nagy a buzgóság, hogy templomok és imaházak épülnek, s hogy általánosan folyik a szervezkedés munkája, a miért is az évi jelentés leginkább a segélyekre s pasztorizációra terjeszkedett ki. Az esperességi szeretet-adományt Vinkovce kapta.

A tulajdonképeni egyházmegyei gyűlés csak ezután kezdődött. Az esperesi jelentés olvasása ezáltal elmaradt, mert már jóval a gyűlés előtt nyomtatásban szétkülde-tett az egyházaknak, a mi nagy időmegtakarításnak bizonyult; szokásban volt ugyanis, hogy ez ideig két nyel-ven németül meg tótul olvasták fel. A személyi változá-sok bejelentése után a tisztújításra vonatkozólag kimon-datott, hogy az egyházak szavazataikat az esperességi elnökségre jövő évi január 20-ig küldjék be a szavazat-bontó bizottsághoz s mivel az egyházmegye roppant nagy területen fekszik, az adminisztráció könnyebítésére alesperes választását is elhatározták, még pedig a gyü-lekezetek egyenként való szavazása útján.

Különös örvendetes tudomásul szolgált, hogy a Bolgárországban letelepedett evang. tót ajkú hívek a mi esperességünkhöz akarnak csatlakozni. Van ott körülbelül 1200 hívünk, a kik kérve-kérnek papot. Az esperes személyesen ott volt, szervezte őket, sőt a bolgár kor-mánytól is jóakarató támogatás ígérését vette. A horvát-országi illetőségű theologusok ügye keltett nagyobb érdeklődést. Van most 3 ilyen theologus a ki a bécsi facultáson tanult. Az esperesség már kérte ez ügy ren-dezését, mert O-Pazua indítványára úgy a kormánynál, mint a bányai kerületnél sürgető kérelmet terjeszt elő az egyházmegye, hogy a theologusok vizsgái miatt hatá-rozatot, illetőleg a zsinati törvény idevágó szakasz meg-változtatását kieszakozolja.

A horvát kormány 2000 koronával emelte a nem katolikus egyházak évi segélyét, de abból vajmi kevés jut reánk, azért kérelemmel fordul az esperességi gyűlés a kormányhoz, sőt deputatiót meneszt hozzá a segélyek igazságosabb elosztása végett is, hogy t. i. vegye alapul a kormány a lélekszámot. A neudorf egyház azt a kér-dést intézte a gyűléshez, mikor évül el valakinek a polgári törvényszéktől reá rótt büntetésének követke-zménye, vagyis mikor választható presbyternek avagy

egyházi tisztviselőnek olyan egyén, a ki már büntetve volt. E tekintetben kimondotta a gyűlés, hogy az ítélet-hez kell alkalmazkodni, de mindenesetre öt év múltán újra választható; kétes esetben az egyházmegyei fegyelmi bizottság dönt. Örven-detes tudomásul szolgált, hogy Eszék új templomot épít, hogy Uj-Banovce és Boljevis paplakot építenek, hogy Brod temetőt szerzett és Vin-kovce meg Trónyani imaházakat szereztek.

Szép egyetértésben s a jól végzett munka tudatá-val oszlott el a gyűlés. Legyen Isten áldása ezen a küzködő s a kezdet nehézségeivel birkózó esperességen.

A Fejérváry-kormány tagjai közül 1 evang. (Lányi Bertalan) és 1 ref. vallású (György Endre). A többi, tehát 5 r. kath.

Az evang. vallású országgyűlési képviselők közül időközben elhunyt Hegedüs Károly s új választás alap-ján Pápán megbízó levelet kapott Hoitsy Pál a tudós és érdemes író.

Somogyból. A somogyi esperesség ez évi rendes közgyűlését, Porrogszentkirályon jún. 15-én tartotta meg. Előzőleg a gyűlési tagok és a helybeli hívek részvéte-lével gyámintézeti istentisztelet volt, a melyen Balogh István helybeli lelkész oltári imádságot, Borbély Gyula iharosberényi lelkész pedig szószéki beszédet mondott. Az istentisztelet végén 35 K 54 fill. offertorium gyűlt össze. A gyűlést rövid, lelkes beszéddel Berzsényi Sán-dor niklai nagybirtokos, egyházmegyei felügyelő nyitotta meg. Majd Németh Pál esperes olvasta fel érdekes és kimerítő évi jelentését. Ebből kiemljük, hogy Berzsényi Sándor felügyelő 500 koronát adományozott az egyházmegyének; az egyházmegyei hívek vallás-erkölcsi élete és áldozatkészsége általában véve elismerésre méltó és hogy az egyházmegyében Györffy János egyházmegyei ügyészt a szepetneki gyülekezet felügyelőjévé választotta, Varga József Szepetnekre segédlelkésznek hivatott meg és Mohar József csurgói állami képezdei igazgató a porrogszentkirályi gyülekezet felügyelőjévé választatott meg. Mesterházy Sándor a Szepetnekre és Brsljanicára kiküldött bizottságok eljárásáról tett jelentést.

A bizottság mind a két helyen helyreállította a békét, Briljanica, mely jelenleg Zágráb filiája, annyira halad, hogy a közel jövőben anyaggyülekezetté alakulhat. Missiói gyülekezetekül: Barsot, Nagykanizsát és Antu-novácot jelölte ki a gyűlés. Az iskolai bizottságok szer-vezetéről szóló javaslatot általánosságban elfogadták.

Köszegre a júl. 12-én tartandó kerületi gyűlésre kiküldték: Madár Rezső, Mesterházy Sándor, Balogh István, Hütter Lajos, Borbély Gyula és Szalóky Elek lelkészeket, dr. Andorka Elek, Györffy János világiakat, Sass Istvánt, Wölfel Gyulát, Fuchs Pált a tanítói karból.

Sorra letárgyalták a tanító-egylet, számvevőszék s az iskolavizsgálók jelentését. Az iharosberényi iskola ügyét egy esperességi bizottság vizsgálja meg. Bares ügyét melegen fölkarolta az egyházmegye; a vezetők és hívek állandó zaklatása miatt az egyházkerület és egye-temes egyház védelmét kéri. A zsedényi-dijra Binczi Dániel vései, Simon Zsigmond iharosi és Héricsz Sándor nemespátriói tanítót ajálták. A gyűlést több kisebb ügy elintézése után Németh Pál esperes buzgó imádsággal rekesztette be.

Gyámintézeti gyűlés. A budapesti ág. hitv. evang. egyházmegye gyámintézete a múlt héten a Deák-téri polgári iskola tanácstermében tartotta évi rendes köz-gyűlését Bachát Dániel főesperes elnöklése mellett. Az elnök üdvözölve a megjelenteket, felolvastatta Gyurácz Ferenc püspöknek a magyarhoni ág. hitv. evang. egye-temes egyházi gyámintézet ujonnan megválasztott elnö-kének beköszöntő levelét és jelentette, hogy az egyház-

megyei gyámintézet nevében Gyurátz püspököt üdvözölte. A közgyűlés helyeslőleg vette tudomásul az elnöklő főesperes jelentését és Isten áldását kívánva Gyurátz püspök gyámintézeti működésére. Az elnök jelentette továbbá, hogy a gyámintézeti gyűjtések az egyes egyházközségekben a kedvezőtlen gazdasági viszonyok ellenére is öröndetes emelkedést mutatnak, a mi azt bizonyítja, hogy a hívek áldozatkészsége nem csökkent. Majda Vilmos vallásnár és egyházmegyei főjegyző az 1904—1905. évi számadásokról tett jelentést és tudatta, hogy azokat teljes rendben találta. A közgyűlés mindezt jóváhagyólag vette tudomásul és Bendl Henrik pénztárosnak megadta a fölmentést. Elfogadta a közgyűlés a segély felosztására vonatkozó tervezetet, a mely szerint a váci, kispesti, rádi és ersébetfalvai egyházak, a protestáns országos árvaház és a pozsonyi diakonisszaintézet kaptak adományokat. Tudomásul vették a budapesti ág. hitv. ev. főgymnasium ifjúsági gyámegyesületének jelentését is. *Bereczky Sándor vallásnárnak, az egyesület elnökének köszönetet szavaztak kiváló buzgalmaért.* A budapesti női gyámintézet áldozatkész működéséről szóló jelentést szintén öröndetes tudomásul vették. A kerületi gyámintézeti közgyűlésre kiküldendő követek megválasztásával a közgyűlés véget ért.

Árvák ünnepe. A protestáns országos árvaházban tegnapi tartották meg a kibocsátó-ünnepet szépszámu közönség jelenlétében. Ott voltak: Kovácsy Sándor miniszteri tanácsos, az árvaegyesület elnöke, Papp István theologiai tanár, Horváth Zoltán dr., több más előkelőség és számos urinő. Az ünnep az árvák énekével kezdődött, mely után Sörös Béla református lelkész szép beszédet mondott. Ezután Brocskó Lajos intézeti igazgató búcsúzott el az intézetet végleg elhagyó növendékektől megható szavakban, a mit azok könyezve hallgattak végig s nevében Rác Margit tanítónőképzőintézeti növendék mondott köszönetet az intézet jótéteményeiért. Végül Sörös Béla imádkozott s az ünnepély az árvák énekével fejeződött be.

Egy lelkész jogi doktorrá avatása. Argay György klenóci evang. lelkészt a kolozsvári magyar kir. tudomány-egyetemen jún. 24-én jogtudományi doktorrá avatták. Fogadja szíves üdvözlésünket s ajánljuk együtt a szép példa követését. Lelkeszi karunkból tudunkkal a következők szereztek magasabb tudományos fokozatot jelentő címet: Tirtsch Gergely (Új-Pázua) a bölcsészeti doktora, Blatniczky Pál (Zólyom) és Pröhle Károly (Lajta-Ujfalu) theol. tanár, Daxer György csabai vallásnár theol. doktor (rite), Schneider Viktor volt budai segédlelkész a bölcsészeti doktora. Baltik Frigyes, a dunáninneni ker. püspökét pedig a rostocki egyetem tiszteletbeli theol. doktori címmel tisztelte meg.

Adományok. Rothfuchs Evang. János tokaji hit-sorsosunk 4 koronát küldött néh. Kámori Sámuel síremlékére. — Ifj. Perlaky István (Pozsony) fölkereste szerkesztőségünket s a míg él, évi egy koronát ajánlott meg a *póstyéni Bethesdára*. Vajha ez az első áldozat a melyet hitrokonunk a maga keveséből jó szívet hozott, megtermékenyitené s fölbuzdítaná a nemes célra híveinket.

Halálozás. *Alexy Jánosné* sz. Kellemesi Meleer Hermin folyó évi június hó 20-án reggeli 1/8 óraker, életének 61-ik évében, boldog házasságának 35-ik évében hosszú és kínos szenvedés után, férjének beteg ágya mellől jobblétre szenderült. Hamvait folyó évi június hó 21-én délután 5 óraker helyezték örök nyugalomra Rimaszombatban. Béke és szeretet porai felett!

IRODALOM

Az Oltár, Szószék és Koporsó Költészete. E címen igen értékes fohászgyűjtemény hagyta el a napokban a sajtót. Gyűjtője: *Nagg Lajos* szentantalfai ev. lelkész fáradtságos nehéz munkát végzett, a midőn a 12 ívre terjedő anyagot a magyar protestáns egyházi költészet részben szétszórt, részben még sok helyt műveletlen mezejéről évek hosszú során át kifejtett szorgalommal összeszedte, a hiányos anyagot (különösen az epistolai perikopák alapján tartandó szószéki beszédek suspiriumait) saját lelképásztori ihlete műveivel pótolta s az egészet a célnak megfelelő, áttekinthető csoportosításban, tetszetős külsőben közzébocsátotta. *A lelképásztori működés majdnem minden elképzelhető válfajára* (keresztelési, konfirmációi előfohások, áldó igék, úrvacsorai, esketési előfohások, költői oltári fohások, evangyéliumi és epistolai alapigéknek nyudvó beszédek előtt, aratási háláünnepen, avatások alkalmával, lelkész beiktatáskor, búcsúzáskor, reformációi ünnepen, hazafias ünnepélyeken mondandó előfohások, könyörgések, költői imák, gyermekek, ifjak, középkoriak, hajlott koriak, öregek felett, temetőavatáskor, síremlék avatáskor mondandó előfohások, a halottra mondandó áldó versek, háznál és sírnál előadandó költői halotti imádságok) találunk e gyűjteményben alkalmas költői imákat, előfohásokat, áldóverseket s szerzőiknek díszes csoportja — élén a hazai protestantismus legkiválóbb vezérférfiaival, imaszerző *püspökeinkkel, íróinkkal*: elvitázhatatlanul megadja e gyűjteménynek értékét. Melegen ajánljuk mindkét protestáns egyház lelkészi karának figyelmébe. A gyűjtő egyike legszorgalmasabb papjainknak. Hivatála végzése mellett betegen, az idegkimerültség gyötrelmei között gyűjtötte s rendezte anyagát. Leveléből, a melyet munkája kíséretéül írt, balsejtelem és lemondás szól hozzánk. Mintha utolsó termékét küldené. A szerény papi jövedelemből gyógyintézetre, fürdőlátogatásra nem telik s testvérünk mintha magadná magát sorsának. Mi bízunk Istenben, hogy kegyelme, — ha olykor próbál is, de viszontag soha el nem hagy s szenvedő testvéreinkre is hoz még jobb napokat. — Műve megrendelhető a szerzőnél, Szentantalfán, (Zalamegye). Ára 2 K 50 fill.

Pályázat.

Kerestetik nyugalmazott tanító vagy egyh. zenében jártas egyén kántori teendők végzésére. Díjazás 2 szobából álló lakás (konyha faszin), 240 K és Stóla. Pályázóknak felvilágosítást Farkas Géza nagyszombati lelkész ad.

Szerkesztői üzenetek.

Értesítjük olvasóinkat, hogy ha valami ügyük van a miniszteriumnál vagy más hatóságnál, megkeresésökre szívesen utána járunk, tájékozódunk s ha szükséges, meg is sürgetjük — pusztán esetleges kész kiadásainkat számítjuk föl. A szerkesztő minden héten megfordul Budapesten, a segédszerkesztő pedig állandóan a fővárosban lakik. Reméljük, hogy ezen ajánlkozásunkkal is közelebb jutottunk egyházunk s közönségünk rokonszenvéhez.

Lapunk olvasóit, főké a lelkész. tanár és tanítói urakat tisztelettel kérjük, hogy az egyházukban előforduló eseményekről, gyűlésekről stb. bennünket értesíteni sziveskedjenek. Költségüket megtérítjük s fáradtságukat is díjazzuk. Fontos hírekről idő rövidsége esetén táviratot is szívesen veszünk. A közleményt a szedés könnyítése végett a papirlapnak csak egyik oldalára kell írni. A cikkeket is díjazzuk s éppen ezért szigorú mértékkel mérünk.